

BACHELOROPPGAVE

Hva kan sosialarbeidere bidra med i skolen?

av

Wenche Skavhellen

Bachelor i sosialt arbeid, SO530
Emnekode 201
Mars, 2008

Innhold

1.0	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling	2
1.2	Metode.....	3
2.0	Modeller i sosialt arbeid.....	4
2.1	Hva er sosialt arbeid?	4
2.2	Interaksjonistisk modell i sosialt arbeid.....	6
2.3	Systemteoretiske modeller i sosialt arbeid.....	8
3.0	Sosialarbeiderens arbeidsoppgaver i skolen.....	10
3.1	Hvordan arbeider sosialarbeideren sammen med læreren?.....	10
3.1.1	Veiledning og samarbeid.....	11
3.2	Hvordan arbeider sosialarbeideren med elevene?.....	15
3.2.1	Forebygging	15
3.2.2	Atferdsproblemer	17
3.2.3	Kontakt og arbeidsmetoder	19
3.3	Hvordan arbeider sosialarbeideren i forhold til foreldrene?	21
3.3.1	Informasjon	21
3.3.2	Samarbeid.....	22
3.3.3	Støtte.....	22
4.0	Avslutning	23

Litteraturliste

Vedlegg

1.0 Innledning

Dagens barne- og ungdomsgenerasjon tilbringer store deler av oppveksten i pedagogiske institusjoner. De aller fleste barn og unge tilbringer hverdagene fra de er 3 til de er 19 år enten i barnehage, skole eller fritidsordninger. Flertallet av barn går i barnehage fra de er 3 til de er 6 år. Deretter er det 10-årig grunnskole, som alle har en rett og plikt til å gå på. Mange av barna går også i skolefritidsordninger de første årene av grunnskolen. Dette medfører at de er på skolen hele dagen. Nordahl (2005) mener dette er uttrykk for relativt store endringer i barn og unges oppvekstvilkår. For foreldrene vil dette også innebære helt andre betingelser relatert til å forvalte hovedansvaret for oppdragelsen sier Nordahl (2005). Han mener at en sannsynlig konsekvens er at skolen og lærerne som arbeider der får større innflytelse på oppdragelsen av barn og unge enn de har hatt tidligere. Skolen er i løpet av de siste tiårene gitt et klart oppdrager mandat i forhold til barns personlige og sosiale utvikling. I læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (KUF 1997) står det at opplæringen skal gi elevene kyndighet og modenhet til å møte livet sosialt, praktisk og personlig.

Skole har vært et aktuelt tema i media i lang tid. For noen år siden ble det fokusert på vold, mobbing og utagerende atferd, men nå fokuseres det på den faglige kompetansen til elevene. Skolen er endret mye de siste 20 årene. Mange som tidligere hadde store problemer faglig ble sendt til spesialskoler hvor de fikk ekstra oppfølging. I dag er alle de som før ville havnet i spesialklasse tilbake i klasserommet sammen med de andre fordi alle de statlige spesialskolene er nedlagt som følge av et vedtak i stortingsmelding nr 54.(1989-90). Disse elevene får innimellom ekstra undervisning av en assistent i klasserommet, men det er ikke en selvfølge.

I mange år nå har det dukket opp artikler hvor det blir diskutert sosialarbeidere i skolen. Er dette nødvendig slik skolen er i dag? På VG nett 24.01.08 kan en lese at Thomas Nordahl ved Høgskolen i Hedmark foretok en undersøkelse blant 104 grunnskoler og der definerer lærerne at 21 % av elevene enten har en diagnose som forvansker læringen eller har lærevansker. Nordahl sier også at spesialundervisningen som settes i gang kommer i gang på et alt for sent tidspunkt. I henhold til FO (Fellesorganisasjonen). sentralt er det nå 418 sosialarbeidere ansatt i skolen. Når en vet at det totalt er 3555 skoler i landet (grunnskolen + videregående)(SSB) så er ikke bruken av sosialarbeidere stort i skolen i dag. Det finnes sosialarbeidere som arbeider ved skoler, men som er ansatt andre steder, som for eksempel

utekontakten. Disse er ikke tatt med i antallet på 418, så antallet kan være noe større. I noen regioner er det større tetthet av antall sosialarbeidere i skolen, mens i andre områder er det liten bruk av sosialarbeidere i skolen. Med bakgrunn av dette har jeg valgt følgende problemstilling.

1.1 Problemstilling

Hva kan sosialarbeideren bidra med i skolen?

I forhold til problemstillingen har jeg valgt å se nærmere på arbeidsoppgavene til sosialarbeideren i forhold til lærerne, elevene og foreldrene. For å få svar på dette har jeg valgt å intervjuer to sosialarbeidere som arbeider i skolen. Den ene informanten har vært ansatt ved samme skole i 20 år, men i starten jobbet hun som spesialpedagog og denne stillingen utviklet seg over tid til sosialarbeider. Den andre informanten er ansatt i utekontakten, men har skolen som base for arbeidet tre dager i uken. Denne informanten har hatt denne jobben i 3,5 år. Jeg vil beskrive selve intervjuprosessen i kapittel 1.2 metode.

Resultatene fra intervjuene gjorde at jeg følte det riktig å fokusere på ulike modeller i sosialt arbeid. Jeg har valgt 2 modeller, interaksjonistisk- og systemteoretisk modell. Disse har noen likhetstrekk, men fokuserer likevel på ulike faktorer. Den interaksjonistiske modellen som jeg beskriver i kapittel 2.2, fokuserer på det som skjer mellom personene, og den systemteoretiske modellen som jeg beskriver i kapittel 2.3, fokuserer på systemet rundt individet samtidig som dette perspektivet er fokusert på problemløsning. Begge disse modellene er sentrale i utdannelsen. For å beskrive disse modellene har jeg valgt å ta utgangspunkt i boken "Modeller i sosialt arbeid" av Hutchinson & Oltedal (2003). Jeg har også valgt å si noe om hva sosialt arbeid er, og har valgt sosialt arbeid som et overordnet perspektiv. Dette skriver jeg om i kapittel 2.1. For å beskrive sosialt arbeid har jeg valgt å ta utgangspunkt i boken "Hva er sosialt arbeid?" av Irene Levin (2004).

Jeg har valgt å dele resultatene og drøftingen i kapittel 3 inn i 3 deler. I kapittel 3.1 skriver jeg om hvordan sosialarbeideren arbeider sammen med lærerne. Her vil jeg se spesielt på hvordan samarbeidet fungerer og så vil jeg si noe om veiledning for dette er en viktig oppgave for sosialarbeideren i forhold til lærerne. I kapittel 3.2 skriver jeg om hvordan sosialarbeideren arbeider med elevene. Her har jeg valgt å dele denne delen inn i 3 deler, forebygging, atferdsproblemer og kontakt og arbeidsmetoder. I kapittel 3.3 skriver jeg om hvordan

sosialarbeideren arbeider i forhold til foreldrene. Denne delen har jeg delt inn i informasjon, samarbeid og støtte. Jeg vil trekke inn relevant teori som jeg har beskrevet i kapittel 2 samtidig som jeg presenterer resultatene fra undersøkelsen. Ny teori som trekkes inn vil presenteres etter hvert. I kapittel 4 vil jeg summere opp resultatene i oppgaven i forhold til problemstillingen.

1.2 Metode

Metode er en måte å gå fram på for å samle empiri eller data om erfaringer. Metoden vil da være et hjelpemiddel for å gi en skildring av disse erfaringene. Valg av metode er et spørsmål med fokus på hva som er best egnet i forhold til en bestemt problemstilling (Holme & Solvang 1996). Jeg så for meg at jeg ville gjennomføre en form for kvalitativ metode i utarbeidelsen av oppgaven, men var i starten litt usikker på hvilken måte jeg ville gjøre dette på. Hvilke resultater en får er avhengig av hvilke kilder en velger å bruke. Valg av metode er avhengig av hva en vil undersøke. Da jeg valgte tema for hva jeg ville skrive om startet jeg med å søke på internett etter kilder. Dette viste at det er skrevet lite om emnet sosialarbeidere i skolen. Jeg brukte søkeordene ”sosialarbeidere i skolen” og fikk 17 treff og ”sosialarbeid i skolen” og fikk et treff. På bakgrunn av disse resultatene valgte jeg å foreta intervju selv. Jeg ville intervju noen som arbeidet som sosialarbeidere i skolen og som kunne fortelle meg om arbeidsoppgavene, og jeg ville intervju 2 informanter. Jeg hørte om informantene gjennom noen eksterne forelesere som hadde kjennskap til noen som jobbet som sosialarbeidere i skolen og de formidlet også kontakt.

Jeg utarbeidet en intervjuguide (vedlegg 2) og delte spørsmålene inn i ulike kategorier. Jeg sendte så ut informasjonsbrev (vedlegg 1) om prosjektet på grunn av stor avstand til informantene. Da jeg bor et godt stykke fra informantene måtte intervjuene foretas enten over telefon eller via e-post. Jeg ga informantene valget om hvordan intervjuet skulle gjennomføres. Den ene informanten valgte å svare via e-post og den andre på telefon. Informanten som ble intervjuet over telefon ønsket intervjuguiden tilsendt på forhånd, slik at det ble mulighet til å forberede seg, og dette ble gjort.

Intervjuet som ble utført på telefon ble spilt inn slik at jeg lettere kunne hente ut igjen informasjon. Dette var noe jeg hadde spurt informanten om på forhånd og som hun hadde godkjent. Ved å snakke med informanten var det lett å komme med oppfølgingsspørsmål. Jeg fikk også utfyllende svar og var det noe jeg lurte på kunne jeg spørre om det. Men jeg er

samtidig usikker på om det ikke hadde vært enda bedre om vi hadde hatt mulighet til og møtes. Når en snakker på telefon går en glipp av mye informasjon som kommer frem som ikke er muntlig. Jeg kunne jo ikke lese kroppsspråket til vedkommende og en kan få mye informasjon fra det. Det sies at 70 % av det som formidles i en samtale formidles via kroppsspråket. Jeg hørte jo når vedkommende lo, men det er ikke lett å høre når en smiler, rynker pannen og lignende. Et utsagn kan bli forsterket ved bruk av ansiktsuttrykk. Dette går en jo glipp av når en gjennomfører intervjuet på telefon.

Det andre intervjuet ble som sagt foretatt via e-post. Jeg fikk gode svar her også. Men jeg føler samtidig at jeg gikk glipp av mye informasjon siden jeg ikke snakket med informanten. Mye av det som skjer mellom forsker og informant skjer nesten på impuls når en er i samtale og dette går en glipp av når intervjuet blir besvart skriftlig. Jeg stilte ikke noen oppfølgings spørsmål til denne informanten.

Jeg fant mye informasjon som skole og problemene der etter at jeg endret søkeordene mine. Jeg har valgt å bruke ulik litteratur for å beskrive problemstillingen på en best mulig måte. Jeg har blant annet funnet flere undersøkelser som er gjennomført som sier noe om situasjonen i skolen i dag. Det er viktig at en er kritisk til litteraturen en finner og sjekker kildene for validitet. Finner en artikler på nettet må en sjekke hvem som har skrevet artikkelen, i hvilken sammenheng den er skrevet og til hvilket bruk. Jeg har fokusert på å finne artikler i medlemsbladet til Fellesorganisasjonen, Fontene og Embla som de utga tidligere, hvor det jevnlig har dukket opp artikler om sosialarbeidere i skolen.

Nå har jeg beskrevet hvordan prosessen med oppgaven har foregått. Jeg vil i neste kapittel presentere teorien og der har jeg valgt sosialt arbeid som overordnet perspektiv.

2.0 Modeller i sosialt arbeid

2.1 Hva er sosialt arbeid?

For å beskrive hva sosialt arbeid er har jeg valgt å ta utgangspunkt i boken "Hva er sosialt arbeid" av Irene Levin (2004).

Faget sosialt arbeid befinner seg i et spenningsfelt, hvor utøverne skal utøve samfunnsmessig styring og kontroll samtidig som en skal utøve medmenneskelig solidaritet. Profesjonen er i stadig bevegelse og fungerer som prosesser mellom ulike dimensjoner. For å yte faget

rettferdighet må en forstå faget ut fra flere deler. Denne mellomposisjonen får en innflytelse i forhold til fagets posisjon og identitet og er med på å definere faget.

Et av spenningsfeltene sosialt arbeid er plassert i forholdet mellom teori og praksis. Her er det ikke enten eller som gjelder men både og. Spørsmålet blir hvordan teori fremstår i praksisfeltet i sosialt arbeid? Et annet spenningsfelt handler om individ og samfunn. Hvordan påvirkes individet av samfunnet, men like viktig hvordan individet påvirker omgivelsene. I sosialt arbeid er det viktig å se både individet/gruppen og konteksten/samfunnet og forholdet mellom dem (Levin 2004).

Relasjon til andre er sentralt i arbeidet som sosialarbeider. Jeg vil derfor også ha med noe teori om relasjon.

Relasjonsarbeid er viktig i alt arbeidet sosialarbeideren gjør i skolen. Relasjoner blir brukt i sosialt arbeid som et tolkningsredskap og som et handlingsredskap. Når det brukes som et tolkningsredskap forstår sosialarbeideren mennesket i lys av dets relasjoner. Når relasjonen er et handlingsredskap arbeider sosialarbeideren gjennom sin relasjon til brukeren for på den måten å få brukeren til å endre noe ved de relasjonene vedkommende inngår i (Levin 2004)

”Sosialt arbeids forståelsesramme bygger på en forestilling om mennesket som unikt og der de formes gjennom sine relasjoner til de nærmeste og til den situasjonen det befinner seg i. Det kan være klasses tilhørighet så vel som relasjoner til den nære gruppen man omgir seg med”(Levin 2004:45).

Det finnes mange ulike definisjoner av hva sosialt arbeid er. En av dem som jeg synes beskriver faget godt er en som jeg fant på International federation of social workers (www.ifsw.org) sine hjemmesider. "Sosialarbeiderprofesjonen arbeider for sosial endring, problemløsning i forhold mellom mennesker samt myndiggjøring og frigjøring av mennesker for å forbedre deres velferd. Sosialt arbeid benytter seg av teorier om menneskelig atferd og sosiale systemer for å intervensere på de punkter hvor mennesker samhandler med sine miljøer. Menneskerettighetsprinsipper og prinsipper om sosial rettferdighet er fundamentale i sosialt arbeid.”

Modeller er viktige utgangspunkt i arbeidet som sosialarbeider. Jeg vil i dette kapittelet presentere 2 av teoriene som er sentral i utdanningen.

2.2 Interaksjonistisk modell i sosialt arbeid

I interaksjonen legger en vekt på at mennesket skaper sin virkelighet og blir skapt av den. Samhandlingen mellom mennesker i en samfunnsmessig kontekst er sentralt. Den interaksjonistiske modellen i sosialt arbeid er nært knyttet til etisk tenkning og de humanistiske verdier faget bygger på. Interaksjonistisk teori vil i sosialt arbeids litteratur kunne finnes kombinert med teorier som både har fokus nært individet og nært kollektivet. Shulman kaller for eksempel sin modell for interaksjonell og knytter seg opp til en funksjonell tradisjon i sosialt arbeid. Det å komme på bølgelengde med klienten står sentralt i hans tilnærming. Her og nå situasjonen står i fokus som utgangspunkt for det som skal skje mellom sosialarbeider og klient. Det blir en prosess hvor en bør legge vekt på å tolke og handle i samspill med hva klienten velger å gjøre. Shulman deler sin modell inn i 4 ulike faser, men jeg velger å fokusere på tre av dem her, da disse er aktuelle for analysen min senere i oppgaven (Hutchinson & Oltedal 2003).

- **Forberedelsesfasen** → sosialarbeideren skal forberede seg best mulig for hva som kommer til å bli tatt opp i kommende samtale. Sosialarbeideren må ”stille seg inn” (tuning in) på samtalen som skal finne sted. Det er viktig at sosialarbeideren er på bølgelengde med klienten og at de er på samme nivå.
- **Startfasen** → i det første møtet må en klargjøre målsettingen med kontakten. Hvordan kan sosialarbeideren være til hjelp? Det er viktig at en klargjør hvilken rolle sosialarbeideren skal ha. Hva skal klienten selv ordne og hva skal sosialarbeideren ta seg av? Disse gjensidige forventningene må klargjøres på et tidlig tidspunkt av klient og sosialarbeider. En må få frem hva det er klienten ønsker hjelp til. Det kan være at sosialarbeideren har en formening om hva som er problemet og hvordan dette skal fikses, men det er ikke sikkert at dette samsvarer med hva klienten ønsker hjelp til. Problemet bør deles opp slik at en får bedde oversikt over hva som må til for å løse problemet. Taushetsplikten er et viktig tema som må behandles i denne fasen. Her tar en også opp tillatelse til å innhente informasjon fra andre hvis det er nødvendig.
- **Midtfasen** (arbeidsfasen) → før samtalene bør en ha avklart på forhånd hva en skal ta opp. Da blir det enklere for begge parter å forberede seg til samtalen. Sosialarbeideren må jobbe med å være der klienten er. Selv om en har avtalt et tema er det ikke sikkert at det er det som er viktig for klienten der og da. Da kan en gjerne bruke litt tid på

dette for så å gå tilbake til avtalt tema. Sosialarbeideren må etterstrebe og få klienten til å fortelle om situasjonen sin. Her er det viktig at sosialarbeideren anerkjenner de følelsene som klienten formidler. Samtalene avsluttes gjerne med en oppsummering, evaluering og diskusjon om hva som er neste skritt (Hutchinson & Oltedal 2003).

Shulman legger vekt på at en ikke bare skal studere interaksjonen mellom klienten og konteksten, men at det blir viktig å reflektere over relasjonen mellom klient og sosialarbeider. Sosialarbeideren skal hjelpe klienten med å takle følelser og problemer. Det er viktig at sosialarbeideren er på samme nivå som klienten, for da kan det være lettere å få en relasjon som fungerer for begge parter. I Shulmans modell er det sentralt at sosialarbeideren ”kommer på bølgelengde” med klienten (Hutchinson & Oltedal 2003).

I interaksjonistiske modeller er en opptatt av å komme på bølgelengde med den andre, både følelsesmessig og saksmessig. Det blir viktig for sosialarbeideren å stille seg inn på klienten. En kan si at slik som mennesket definerer situasjonen, slik blir den reell i sine konsekvenser. Verden er slik den oppfattes av den enkelte klient. Dette henger sammen med tidligere opplevelser og erfaringer. I samhandlingen mellom sosialarbeider og klient fremheves forhandlinger partene imellom. Sosialarbeideren opptrer innenfor sine institusjonelle rammer. Begge parter tar sine ”verdener” inn i samtalen, hvor forhandlingene foregår. De trenger ikke å ha samme virkelighetsoppfatning, men må være såpass på bølgelengde at de får gjort det de skal. De har da utarbeidet en arbeidsavtale eller arbeidsrelasjon (Hutchinson & Oltedal, 2003).

I de interaksjonistiske modellene er det sentralt å få fatt i det enkelte individ sin tolkning av situasjonen samhandlingen foregår i. Gjennom kommunikasjon skaper vi et bilde av oss selv.

Symbolsk interaksjonisme er et perspektiv som fokuserer på interaksjonen mellom individ og samfunn. En prøver å få fatt i deltakernes tolkning av interaksjonen. Symbolsk interaksjonisme er også preget av ”pragmatisk” filosofi hvor en er opptatt av handlingsaspektet og hva som er nyttig. Symbolsk interaksjonisme ser på mennesket som aktive skapere av sitt eget liv. Dette gjør det vanskelig når en skal prøve å forutse hvordan brukeren kommer til å handle. Som mennesker inntar vi ulike identiteter/roller ut fra ulike situasjoner. Vi er venn, søster, arbeidskollega, trygdet, pasient osv.

Nå vil jeg se nærmere på systemteoretiske modeller i sosialt arbeid.

2.3 Systemteoretiske modeller i sosialt arbeid

Det generelle utgangspunkt for de ulike retningene innenfor systemteorien finner vi i en darwinistisk tenkning rundt "survival of the fittest", som senere er blitt knyttet til, utviklet og omformet i tilknytning til analyse av mennesker og samfunn.

Systemteorien er et perspektiv som er opptatt av relasjoner mellom mennesker fremfor å fokusere på egenskaper. En er opptatt av det miljøet menneskene skaper seg imellom og hvordan alt henger sammen. En kan ikke berøre en del uten at det får konsekvenser for omgivelsene. I systemteorien kan en identifisere seks sentrale kjennetegn som er sentrale for de ulike retningene:

- Ønske om å utvikle helhetsteorier
- Hvordan en forstår at systemet er bygd opp og definert
- Grenser er sentrale for å skille mellom system og omgivelsene til systemet
- System blir opprettholdt ved at de er i bevegelse gjennom likevekt- og endringsprosesser
- Sirkulær årsakstenkning
- Identifisere mål som en prøver å oppnå i et system (Hutcinson & Oltedal 2004).

Et system er en sammenheng der delene påvirker hverandre gjensidig. Relasjonene vi har med hverandre avgjør hvilket system vi inngår i.

Likevekt- og endringsprosesser er sentralt i systemtenkningen. Et system er aldri helt i ro. Menneskelige system har motstridende følelser når det gjelder endringer.

Systemteorien er kjennetegnet ved sirkulær årsakstenkning. En søker å få frem mangfoldet i det som skjer og legger vekt på at en hendelse kan ha flere årsaker. Samfunnet er ikke et system, men er det som omgir systemet. Hvert system har en særegen kontekst eller omverden.

Systemteorien omfatter en spesifikk tradisjon i sosialt arbeid representert ved Pincus og Minaham og Compton og Gallaway, og en senere tradisjon knyttet til systematisk familiearbeid og nettverksarbeid (Hutchinson & Oltedal 2003).

Helhetstenkning er sentral. Rører man med en del, får det konsekvenser for andre deler i systemet. Gjennom våre roller i systemet er det definert hvordan oppgavene som hører til den enkelte rolle skal ivaretas. Individens problemer sees i sammenheng med systemer de er en del av. Sosialarbeideren blir opptatt av både å støtte individer til bedre å kunne fylle sin rolle i systemet, og å tilpasse systemene bedre til individene (Hutchinson & Oltedal, 2003).

Samfunnet og det ytre miljø virker inne på det som skjer på mikronivå, individnivå. Systemteorien er opptatt av roller og hvilke rettigheter og plikter den enkelte har. Compton og Gallaway har en problemløsningsmodell som jeg her vil presentere nærmere. Jeg tar for meg de fasene som er aktuelle for analysen jeg har senere i oppgaven.

Kontaktfasen → stikkord her er problemidentifikasjon og definisjon av problemet. En må her se nærmere på hva problemet er i henhold til klienten. En må også se på problemet i forhold til systemene rundt klienten for så og se problemet slik sosialarbeideren ser det. Ut ifra dette har en nå et utgangspunkt som det må arbeides videre med. Mål og identifikasjon av disse er viktige i denne fasen. En må ha fokus på hvordan ønsker klienten at problemet skal løses. Hva er for eksempel hovedmålet? Har systemet rundt klienten noen formening om hva som skal til for å løse problemet? Hva forventer klienten seg av sosialarbeideren? Hva forventer sosialarbeideren seg av problemløsningsprosessen? Hvordan skal en nå disse målene og hva må gjøres for å få dette til? I denne fasen lages det også en foreløpig kontrakt. Dette skal være en klargjøring av rammer og ressurser som sosialarbeideren kan bruke i prosessen. En synliggjør innholdet i det videre arbeidet. En lager også avtaler eller en kontrakt med klienten om videre samarbeid. Her klargjøres hvilke forventninger klienten og systemet rundt har og også hvilke rettigheter vedkommende har. Her vil en også sikre sosialarbeideren mulighet til å gripe inn om dette er nødvendig. Sosialarbeideren må også få tillatelse til å innhente informasjon som er nødvendig for prosessen. Her kan en få informasjon om ulike metoder for å komme i mål. Hvilken kapasitet har klienten?

Kontraksfasen → i denne fasen skal en vurdere å evaluere hvilke problemer som er tilstede. Hvordan har disse problemene sammenheng med klientens behov? En må her se nærmere på klientens situasjon og finne årsaken til problemet og hvorfor problemet vedvarer. Her må en dele problemet opp i ulike faktorer slik at det blir lettere å identifisere dem og jobbe med dem. I denne fasen er det viktig at en lager en plan på hvordan en skal jobbe med problemene. Hvilke delmål skal en jobbe med først? Hva er viktig for klienten å få orden på først? Hvilken

fremgangsmåte skal en bruke? Hvem skal gjøre hva? Hva skal klienten gjøre?
Sosialarbeideren? Andre etater?

Handlingsfasen → i denne fasen skal planen gjennomføres. Det er viktig at en spesifiserer skikkelig hva som skal gjøres, hvem skal gjøre det og når skal det gjøres. Hvilke tjenester skal en benytte seg av for å få et best mulig resultat? (Hutchinson & Oltedal, 2003)

I forhold til Shulmans interaksjonsmodell velger en i systemteorimodellen til Compton & Gallaway å vektlegge problem, mål og det rasjonelle. I Shulmans modell vektlegger en følelser og interaksjon. Begge modellene er opptatt kontekst, struktur og at det sosiale arbeidet skjer gjennom ulike tidsavgrensede faser.

Jeg vil i neste kapittel presentere resultatet av undersøkelsen jeg har gjennomført.

3.0 Sosialarbeiderens arbeidsoppgaver i skolen.

Jeg vil i dette kapitlet presentere resultatene fra intervjuene jeg har foretatt. Jeg vil samtidig diskutere resultatene opp mot teorien i kapittel 2. Jeg vil også trekke inn annen teori som kan være relevant for diskusjonen. Denne teorien presenteres etter hvert. Jeg har intervjuet to informanter som begge arbeider i skolen. Den ene informanten (A) er ansatt i skolen og har jobbet ved samme skolen i 20 år. Den andre informanten (B) er ansatt i utekontakten, men har skolen som base for arbeidet tre dager i uken. Informantene har som følge av dette ulike utgangspunkt for arbeidet i skolen.

Dette kapitlet er delt inn i 3 hoveddeler. I 3.1 fokuserer jeg på hvordan sosialarbeideren jobber sammen med lærerne. I 3.2 ser jeg på hvordan sosialarbeideren jobber med elevene og i 3.3 fokuserer jeg på hvordan sosialarbeideren arbeider i forhold til foreldrene.

3.1 Hvordan arbeider sosialarbeideren sammen med læreren?

I media har det i lang tid blitt formidlet at lærere føler at de har mange roller i tillegg til å være formidler av kunnskap. I Embla (1999) sa rektor Østengen at lærerens rolle hadde de 10 siste årene endret seg mer i retning av oppdragelse. Han mente også at det var flere barn som trengte omsorg. Det er flere som stiller seg positiv til å ansette andre yrkesgrupper i skolen som kan jobbe sammen med lærerne for å skape en bedre skole for alle. Det er også åpnet opp for at andre yrkesgrupper enn de med pedagogisk bakgrunn kan utføre spesialpedagogiske oppgaver i skolen (NOU 1995). I skolehistorisk sammenheng er sosialarbeider en relativt ny

stilling i skolen og det medfører en helt ny yrkesgruppe som skolen og de ansatt må forholde seg til (Aarnes 1995). Jeg vil her presentere resultatene fra intervjuene jeg hadde og formidle hva informantene mener om samarbeidet med lærerne i skolen. Jeg vil samtidig analysere resultatene opp mot relevant teori.

3.1.1 Veiledning og samarbeid

En viktig arbeidsoppgave for sosialarbeideren er å veilede lærerne. Lærerne har en utdannelse med mye pedagogikk, men i forhold til kravene som settes i skolen i dag føler en del lærere behov for veiledning innenfor enkelte fagområder. Den ene informanten A fortalte at lærerne var flink til å spørre om hjelp og veiledning hvis de følte de trengte det. Slik hadde det ikke alltid vært. Informanten fortalte at i starten så visste ikke lærerne helt hva sosialarbeideren kunne hjelpe dem med. Etter hvert som tiden gikk ble de mer oppmerksom på hva sosialarbeiderne kan bidra med og da søkte de oftere veiledning.

”Noen ting har vi felles, du kan si lærerne kan noe om grupper, jeg kan mer om grupper. Lærerne kan om samtaler, jeg kan mer dypere om samtaler. Lærere kan kanskje mer om hvordan en lærer ut ting, det kan jeg mindre om.”

I den interaksjonistiske modellen er det interaksjonen mellom individene som er viktig. Sosialarbeideren skal være på bølgelengde med brukeren, her læreren (Hutchinson & Oltedal, 2003). Dette kan sikkert være vanskelig både for lærer og sosialarbeider, for en vet gjerne ikke hva en kan forvente av den andre. Dette vil gjelde for begge parter, og spesielt i starten hvis en ikke har hatt sosialarbeidere som har arbeidet i skolen før. Når en blir bedre kjent er det lettere å vite hva en kan forvente seg av den andre, og en er gjerne mer på bølgelengde. De har da utarbeidet en arbeidsrelasjon (Hutchinson & Oltedal, 2003). Et annet begrep som kan være nyttig i starten av et samarbeid er å stille seg inn på den andre, ”tuning in”. Shulman (2003) bruker dette begrepet for å forberede seg til samtale med den andre. En bør lære så mye som mulig om den andre og sette seg inn i den andres situasjon for å få til en best mulig kommunikasjon.

For sosialarbeideren er det viktig at de er tilgjengelig for lærerne. Lærerne kommer gjerne og spør om ulike problemer de har i forhold til klassene. Den ene informanten B prøver å få snakket med alle lærerne i løpet av uken, men vedkommende prioriterer ikke å være på lærerværelset når det er friminutt. Da velger vedkommende å være ute i skolegården blant elevene. Sosialarbeideren ser at dette kan være et problem i forhold til kontakten med lærerne,

men informerer om at alle lærerne har telefonnummeret og vet at de kan ta kontakt om det skulle være noe.

Jeg har ikke funnet noe særlig teori om tilgjengelighet. Dette emnet mente jeg var viktig for arbeidet som sosialarbeider så jeg hadde derfor spørsmål om dette i intervjuet. Skal lærere kunne henvende seg til sosialarbeideren er det jo viktig at vedkommende er tilgjengelig for denne kontakten. Er det slik at sosialarbeideren for eksempel bare hadde vært tilgjengelig 2 dager i uken, og da 2 timer, er det ikke sikker at det hadde vært så mange som hadde tatt kontakt. Terskelen for kontakt hadde gjerne vært mye høyere. Jeg mener at det er viktig at sosialarbeideren er et lavterskeltilbud og at det skal være lett å komme i kontakt med vedkommende. Dette tror jeg er viktig for at tilbudet blir brukt i den utstrekning resultatene mine viser.

Kontakten med lærerne er viktig for de innehar en kunnskap om elevene som er viktig for sosialarbeideren. Informant A forteller at lærerne er veldig flink til å se når noe er bekymringsfullt i forhold til normalutviklingen for elevene. Når læreren kommer med denne informasjonen kan sosialarbeideren hjelpe til med å finne ut hva en skal gjøre videre med den enkelte elev. Hvor skal vi henvise videre? Hva kan være lurt å gjøre i forhold til eleven? Hva kan være lurt å si i denne situasjonen? ”*Etiske dilemma synes jeg vi kan mye om*” sier informant A. ”*Og så kan vi mye om endringsprosesser*”.

Som mennesker innehar vi ulike roller alt etter situasjon (Hutchinson & Oltedal, 2003). Vi er venn, arbeidstaker, arbeidsgiver, trygdet osv. Læreren har vanligvis hatt en rolle som den som lærer bort noe til andre, og som har svarene hvis elevene spør om noe. Det kan jo være at for noen er det vanskelig å spørre om hjelp hvis det er noe en er usikker på. Dette medfører at læreren må skifte rolle og det er kanskje ikke alle som er klar for det. Dette kan være et problem hvis læreren må ringe for å spørre om hjelp med et problem. Da er det kanskje en større terskel for å ringe. Hvis sosialarbeideren er tilgjengelig personlig kan det kanskje være lettere å spørre om det er noe en trenger hjelp til.

Informant B forteller at de opererer med en streng taushetsplikt og at de ikke deler informasjon med mindre de har samtykke. Dette får de nesten alltid. Informanten forteller at skolen vurderer taushetsplikten annerledes og deler stort sett all informasjon med sosialarbeideren. Denne informanten har ukentlige møter med ledelsen hvor det oppsummeres

hva som er gjort siste uken. Shulman (2003) tar i sin modell opp taushetsplikt. I starten av et samarbeid er det viktig at en avklarer en del punkter og taushetsplikt er et viktig punkt her. Sosialarbeideren bør informere hva vedkommende legger i begrepet taushetsplikt slik at dette er klart for den som en skal jobbe sammen med.

Begge informantene forteller at lærere anbefaler enkelte elever å ta kontakt med sosialarbeideren.

Ved den ene skolen er det også ansatt en sosiallærer og da denne personen har en del sammenfallende arbeidsfelt med sosialarbeideren fordeles ansvaret i ulike oppgaver. Det er da viktig at det avtales på forhånd hvem som skal gjøre hva og hvem som har ansvar for at ulike oppgaver blir gjort. Det er også viktig at en avklarer at man har de samme utgangspunkt for oppgaven og er enig i hva som skal gjøres. Som individer ser vi ting på ulike måter og det er spesielt viktig at når oppgaver skal løses at en er enig om hvordan dette skal gjøre, for å oppnå et best mulig resultat (Hutchinson & Oltedal, 2003). Skal en få til et godt samarbeid er det viktig at en er lydhør for den andres meninger og synspunkter og at en sammen utarbeider en løsning på problemet. I Dvergsnes hovedoppgave (2001) forteller informantene hennes at tillit er viktig når en skal ha et tverrfaglig samarbeide. Enkelte av informantene hennes fortalte at de måtte vise hva de kunne bidra med før de fikk noen form for tillit. Dette følte de var vanskelig.

På spørsmål om lærerne brukte sosialarbeideren og deres faglige bakgrunn svarte den ene informanten B slik:

”Ja, særlig i saker de synes er vanskelige – og der mange tiltak har vært prøvd uten å virke. Lærerne sliter ofte med å få tida til å strekke til, og der problemene hovedsaklig er utenfor skolen, kobler de ofte inn meg. Også i fht råd i melding av barnevernssaker eller som kontaktperson mot barnevernet.”

Ved den ene skolen arrangeres det ulike kurs for lærerne etter behov. Nå er de i gang for å lage et seminar med arbeidsglede og slikt. Ved denne skolen har de også utarbeidet et dokument om sosialkompetanse. Dette ser nærmere på hvordan de arbeider med sosialkompetanse ved denne skolen. Man bør kunne si noe om hvordan jobber en med samarbeid, selvkontroll. Dette mener informanten er et viktig redskap i arbeidet ved skolen. Ved denne skolen har de også hatt et kurs for lærerne om hvordan gjennomføre en elevsamtale. Dette skoleåret har de begynt med elevsamtaler og lærerne følte behov for litt

mer kunnskap om dette emnet før de satte i gang. Da gikk sosialarbeideren sammen med helsesøster og arrangerte en kurs om dette der de la vekt på å ikke være moraliserende og å ikke bare trekke frem det negative.

I problemløsningsmodellen til Compton & Gallaway er de opptatt av å definere problemet og sette seg mål for å løse dette. Dette brukes i skolen i følge informanten. Her skulle de arrangere elevsamtaler og bestemte seg for å ha kurs om dette før gjennomføringen. Her kan en kanskje anta at lærerne og sosialarbeideren har snakket sammen og definert et problem, hvordan gjennomføre en elevsamtale? Det kan også være at lærerne har undersøkt hos andre om hvordan en skal gjennomføre dette før det ble tatt opp med sosialarbeideren.

Den ene informanten fortalte at da hun begynte ved skolen følte hun at en del lærere mente at hun skulle ta med seg elevene med problemer på kontoret, fikse dem og så sende dem tilbake i klassen. Det hadde ikke vært sosialarbeider ved skolen før så lærerne visste nok ikke hva de kunne forvente seg sier hun.

Når en ansetter en ny yrkesgruppe i skolen vil det påvirke hele systemet. Da er det viktig at en tenker helhetlig. Lærerne vil jo bli påvirket av at det er ansatt en sosialarbeider ved skolen. Arbeidsoppgaver som de før har gjort selv eller formidlet ut av skolen kan nå gjennomføres på skolen av en annen yrkesgruppe. I denne prosessen er det viktig at sosialarbeideren informerer lærerne om hva vedkommende kan bidra med. En kan ikke regne med at lærerne vet dette fra før. Etter hvert vil systemet tilpasses og de ulike individene forstår sine oppgaver. (Hutchinson & Oltedal, 2003)

Informant A fortalte at av og til kan det oppstå konflikter med enkelte lærere. Dette mente hun kom av at de hadde ulikt utgangspunkt. Hun nevnte som eksempel:

Det er ikke til å stikke under en stol at når det blir visse situasjoner, litt sånn satt på spissen, at elever oppfører seg helt ufordragelig, at foreldrene skjeller ut skolen og sånt, som jeg ofte tenker er et forsvar fordi de er engstelige når de ikke får det til, så kan det jo bli sånn at som lærer så kan en bli oppgitt ikke sant. Så kan det bli en konflikt og da kan jeg av og til merke at vi tenker litt forskjellig. Om årsaker til problemer, om måter å takle det på. Men sånn i stort sett 90-95 % så synes jeg at jeg har et veldig godt samarbeid og at vi gir hverandre respekt for det vi kan, at jeg blir hørt altså. Det fungerer egentlig veldig bra synes jeg.

Som sosialarbeider har en et helt annet faglig utgangspunkt enn lærerne når en skal jobbe med elevene. Oppstår det konflikter ser sosialarbeiderne etter andre årsaker enn det gjerne lærerne gjør. Som sosialarbeider er de opplært til å se etter ulike årsaker til problemene, og ulike måter å takle dem på. Kanskje kan det være flere ulike årsaker til et problem. I systemteorien, som jeg snakket om i kapittel 2.1, er sirkulær årsakstenkning et kjennetegn. Her legges det vekt på at en hendelse kan ha flere årsaker og det er viktig å få frem dette. Stemmer dette er det gjerne flere mål, delmål og det er gjerne flere problem som må defineres.

Nå har jeg fokusert på ulike faktorer når det gjelder hvordan sosialarbeideren arbeider sammen med lærerne. Jeg skal i neste del se nærmere på hvordan sosialarbeideren arbeider med elevene.

3.2 Hvordan arbeider sosialarbeideren med elevene?

Sosialarbeideren arbeider med elevene på flere ulike områder. Jeg har valgt å dele denne delen inn i 3.2.1 forebygging, 3.2.2 atferdsproblemer og 3.2.3 kontakt og arbeidsmetoder.

3.2.1 Forebygging

Forebygging handler om å gjøre oppvekstsituasjonen til barn og unge så god, variert og trygg som mulig (Øia og Helland 2001). Det finnes tre typer forebygging, primær, sekundær og tertiær forebygging. Primær forebygging settes inn tidlig, for å hindre at problemene oppstår. Tiltakene er gjerne generelle og rettet mot grupper eller gjerne hele befolkningen. Eksempler på dette kan være kampanjer mot narkotika, alkohol og røyking. Sekundær forebygging handler om å hindre at problemer vedvarer. Formålet her er å hindre at problemet forsterkes eller videreutvikles. Sekundær forebygging er rettet mot bestemte avgrensede målgrupper. Tertiær forebygging handler om å reparere eller begrense skader av langvarig og alvorlig karakter. Målgruppen er individ som har alvorlige problemer. Før var det gjerne slik at primær- og sekundær forebygging ble gjennomført i skolen mens tertiær forebygging ble gjennomført utenfor skolen. Den ene informantene mente at i skolen i dag jobber en med alle former for forebygging, og dette er mulig hvis en har en sosialarbeider ansatt. En søker også hjelp utenfor skolen slik at en får til et tverrfaglig samarbeid til beste for den enkelte elev.

En av informantene B fortalte av ved deres skole jobbet de mest med sekundær forebygging. Han nevnte et eksempel fra skolen.

Det har dannet seg et guttemiljø i 10. klasse som vi er bekymra for. Det består av en kjerne på 3-4 gutter som har aktiv barnevernssak, er kjent i nærmiljøet som "problemungdommer" og som er innblandet i mye kriminalitet, samt 10-15 andre ungdommer som er litt mer til og fra. I denne sammenhengen ville vi konsentrert oss om ungdommene rundt, særlig de vi allerede har kontakt med eller har god tone med. Dette nettopp for å kunne forebygge, og ikke bare brannslukke. På den måten tror vi at vi kan gjøre godt faglig arbeid, samtidig som vi ikke bruker all tida vår og sliter oss ut på ungdommer som andre etater allerede forsøker å hjelpe.

Ved den andre skolen har de ulike forebyggingsprosjekt. Et eksempel på et primærforebyggende prosjekt kan være et mobbeprosjekt som de skal sette i gang med fra høsten av. Dette vil gjelde for alle skolens elever. Et eksempel på sekundær forebygging kan være et tilbud til en gruppe jenter som så ut til å ha problemer i forhold til mat og kropp. Eller det kan være et tilbud til en klasse med mye uro. Der er det viktig å samarbeide med kontaktlæreren for et best mulig resultat. Når det gjaldt tertiær forebygging ville informanten dele det i 2 grupper. For det første mente hun at samarbeidet mellom hjem og skole var svært viktig. Hun sa det at har en ikke et godt samarbeid med hjemmet er det nesten umulig å få til noe som helst. Den andre gruppen er samarbeidet mellom skolen og ulike etater. Av og til er situasjon slik at sosialarbeideren ikke klarer å ordne problemet på skolen. En tar da kontakt med hjelpeapparatet som er og får den hjelpen som er nødvendig i forhold til den enkelte elev. Det er da viktig at skolen formidler det de har av kunnskap om den enkelte elev slik at behandlingen blir best mulig.

Forebygging handler om å eliminere eller begrense de forhold og prosesser i samfunnet som skaper sosiale problemer (Halvorsen 2001). Skolen er en egnet plass å drive med forebygging. Skolen er en viktig arena for barn og unge i minst 10 år av livet. De tilbringer store deler av dagen på skolen, ofte like lange dager som de voksne er i arbeid, og dette i en periode av livet hvor vi forandres og formes til den voksne personen vi en gang skal bli. Det er viktig å påvirke den enkelte på en god måte i løpet av denne perioden, og forebygging kan være effektivt på flere områder i forhold til elevene. Det er viktig at skolen har tydelige regler og normer som kommer klart frem for elevene. Det kan også være en ide å få elevene med seg når nye regler skal utformes. Unge kan respondere positivt på regler de selv har vært med på å utforme.

3.2.2 Atferdsproblemer

Atferdsproblemer i skolen er sosialt definerte, og er et fenomen som er avhengig av rådende sosiale og kulturelle normer. Disse normene endrer seg over tid, og hva som sees på som atferdsproblemer endrer seg over denne tiden. Jeg har valgt å bruke denne definisjonen på hva atferdsproblemer er:

”Atferdsproblemer i skolen er elevatferd som bryter med skolens regler, normer og forventninger. Atferden hemmer undervisnings- og læringsaktiviteter og dermed også elevenes læring og utvikling, og den vanskeliggjør positiv samhandling med andre.”(Ogden 2001:15)

Atferdsproblemer signaliserer både elev- og skoleproblemer. Eleven har gjerne et problem som vedkommende trenger hjelp med. Hvor skal en få denne hjelpen? Det tar tid med endring. Hva gjør vi i mellomtiden med atferden? Det er ikke sikkert at skolen har ressurser til å ta særlige hensyn til hver enkelt elev som trenger ekstra tilsyn. Hvordan påvirker denne atferden de andre elevene? (Ogden 2001)

Når jeg spør informantene om hvilke problemer ungdommene forteller de om mange og varierte problemer. Problemer som ble nevnt av informantene var: Konfliktproblemer, voldsproblemer, mobbing, Psykisk helse, bekymringer om kropp, skolefaglige spørsmål, aggresjon, rus, skolefravær, omsorgssvikt, overgrep, selvmordstanker, selvskading, uro, dårlig trivsel i klassen, problemer hjemme i forbindelse med skilsmisse, sorg, dødsfall, sykdom, kjærlighetsproblemer, forhold til egen identitet, kjæledyr som dør og mer. Denne listen er ikke uttømmende sier den ene informanten. Det er også andre problemer som kan dukke opp, men det var dette som kom frem i løpet av intervjuene.

Når en skal arbeide med elever med problemer er det flere punkter det er viktig å se nærmere på. Det mest essensielle er at en klarer å skape en god relasjon med eleven. Skal en få tak i problemene til eleven er en avhengig av at eleven formidler dette og det er mer sannsynlig at vedkommende gjør dette hvis en har en god relasjon. Det er også viktig at eleven føler seg forstått av sosialarbeideren. Dette kan gjøres ved at sosialarbeideren lytter til følelsene og aksepterer dem (Aamodt 1997).

Det er også viktig at sosialarbeideren finner ut hva utgangspunktet til elevene er. Hvis en ikke vet hvor elevens ståsted er, er det ikke lett å gjøre noe med problemene heller. På forhånd bør sosialarbeideren stille seg inn på eleven for å kunne forberede seg best mulig. Det er også

viktig at sosialarbeideren sammen med eleven finner ut hva som er målet. Det er ikke sikkert at det sosialarbeideren har sett for seg stemmer overens med det eleven vil ha gjort. Hva ønsker en å oppnå med denne kontakten og på hvilken måte skal vi nå dette målet? Her er det Shlumans modell jeg har brukt og denne tror jeg er hensiktsmessig i denne typen arbeid. Jeg har her lagt vekt på de tre første fasene i modellen.

Informant A skal sammen med helsesøster starte opp skilsmissegruppe for elevene til høsten. Der vil de at elevene skal snakke om skilsmissen og konfliktene mellom foreldrene.

Den ene informant B jobber i en by og der er vold et problem på skolen. Der jobber sosialarbeideren på den måten at de griper inn hvis de ser dette og så driver de megling forhold til de som er involvert. Det kan også være at utenforstående oppsøker skolen for å utøve vold mot skolens elever.

Når informantene skal jobbe med de ulike problemene som elevene har bruker de flere ulike teknikker. Jeg vil nå si litt om disse.

- Individuelle samtaler. Dette er en teknikk som brukes mye av sosialarbeiderne. Informant A sier at hun har ulike typer samtaler hvor hun bruker ulike samtalemetodikker. Hun sier også at hun som sosialarbeider kan mye om ulike former for kommunikasjon. ”*Dette med å støtte, rose, vente, vite at endringsprosesser tar tid, anerkjennelse, tåle å gi den andre tid. Det er et begrep som heter frigjørende selvrefleksjon og det liker jeg veldig godt. Dette med individuelle samtaler er det jeg bruker mest tid på og det er det jeg synes jeg er mest flink til.*” Informanten opplyser at intervallet av de individuelle samtale varierer mye. Er det elever med dyp depresjon kan det være hensiktsmessig med samtale hver dag. Andre typer problemer kan tilsi at det er nødvendig med samtale annenhver uke. Det er viktig å se personen og problemet an og samtidig avtale progresjonen sammen med eleven.
- Samtalegrupper. Det arrangeres ulike typer av samtalegrupper alt etter hva som er et problem over en periode. Som tidligere nevnt skal informant A sammen med helsesøster starte opp en skilsmissegruppe til høsten. Andre typer grupper som skolene har hatt var sex og samliv, psykomotorisk gruppe for dem med mye uro, gruppe for spiseforstyrrelser, psykisk helse gruppe, ART-grupper,

- Gruppeaktiviteter. dramagruppe, sykkelgruppe, slalåmgruppe, friluftslivgruppe hvor de blant annet bodde ute i Lavvo, tegnegruppe, fotogruppe, matlagingsgruppe.

Dette viser at sosialarbeiderne arbeider på ulike måter alt avhengig av person og situasjon. Viktig i alt arbeidet er relasjonen til den andre. Vi har med oss egne erfaringer inn i relasjonen og det er viktig å ta hensyn til dette. Hver enkelt av oss vil tolke ulike situasjoner ulikt på grunn av dette. Det er derfor viktig at en bruker tid på å forstå den andre, her eleven, slik at en kan komme på bølgelengde både følelses- og saksmessig (Hutchinson & Oltedal, 2003).

3.2.3 Kontakt og arbeidsmetoder

Ved skolen til den ene informanten A ble sosialarbeideren presentert sammen med helsesøster ved at de gikk rundt og presenterte seg for alle nye elever ved skolen (8. Klasse). De informerte da om hvem de var, hva de jobbet med og ga eksempler på hva de kunne hjelpe til med.

Den ene informanten B er ansatt i utekontakten, og der er de opptatt av å hilse.

Vedkommende forteller at i løpet av en normal arbeidsdag på skolen har en i snitt avtaler med 6 ungdommer. Utover dette blir det en del småprat i ganger og i skolegården med 10 til 30 ungdommer, og så hilser de på mellom 50 til 100. I utekontakten er de veldig opptatt av det med hilsing. Dette på grunn av at de mener at alle skal føle seg sett. Alle skal ha en mulighet til å ta kontakt for å gjøre en avtale og fordi det er hyggelig å hilse på og bli hilst på.

Her viser sosialarbeideren at de bruker veldig mye tid på å komme i kontakt med de unge. Hvordan denne kontakten oppstår og hvilke erfaringer de unge har med denne kontakten kan være viktig for det videre arbeidet. Kontaktfasen/ startfasen er viktige faser både i den interasjonistiske- og den systemteoretiske modellen jeg har presentert. Det ser ut som sosialarbeiderne bruker en del tid på denne fasen. Skal en kunne jobbe med elever med problemer må en først komme i kontakt med dem.

Når en skal arbeide med elever med store problemer kan disse virke uoverkommelige for eleven. Sosialarbeideren kan være til hjelp med å dele opp problemet og det kan da bli lettere å arbeide med hver del. Det er også viktig at elevene får hjelp til å holde fokus. Når det blir mange problemer kan det være lett å hoppe fra det ene til det andre, og resultatet kan være at

det virker uoverkommelig igjen. Ved å holde fokus kan en få gjort seg ferdig av et av delproblemene, men det krever at en jobber med dette til en har funnet en løsning (Shulman 2003).

I de aller fleste tilfellene er det elevene som tar kontakt med sosialarbeideren. Den ene informanten B forteller at i ca. 75 % av tilfellene er det ungdommen selv som tar kontakt. Denne informanten er tilgjengelig på telefon, epost og på msn for å bedre tilgjengeligheten for ungdommene. I tillegg er denne informanten tilgjengelig på skolen tre dager i uken på dagtid.

Den andre informanten A forteller at hun har åpent hele tiden når hun er på skolen. Hun har en lapp hvor de kan skrive at de ønsker å snakke med henne som leveres til læreren. Så tar læreren kontakt og det settes opp en avtale. Stort sett har jeg åpen dør og det er en del som kommer innom for å prate litt forteller hun. Denne informanten bruker ikke internett i forhold til elevene. Hun har ikke datamaskin på kontoret i det hele tatt.

Her kommer vi igjen inn på tilgjengelighet, og dette er en viktig forutsetning for at sosialarbeiderne skal kunne gjøre en jobb i skolen. De som trenger kontakt må ha mulighet til å oppnå denne kontakten. Det er viktig at dette er et lavterskel tilbud slik at det kan bli brukt av dem som trenger det.

Begge informantene jobber på ulike måter. De har begge individuelle samtaler, og de jobber også med grupper. Det blir også brukt aktiviteter i forhold til elevene. Den ene informanten forteller også at han bruker observasjon i skolemiljø og klasser.

På den ene skolen har de tilbud som samtalegrupper for dem i 9. Klasse. Dette er en gruppe på 6-8 personer hvor det går ut på å formidle egne meninger. Det er viktig for ungdommene å kunne stå for egne meninger. I denne sammenheng vil elevene påvirke hverandre og deres miljø og miljøet vil igjen påvirke dem. Gjennom samhandling og forhandlinger søker de å fremme egen mål og interesser i den sosiale kontakten med andre (Ogden 2001). I disse gruppene diskuteres det seksualitet, rusmidler, mobbing, framtid og annet forteller informanten. Gruppene er delt inn i jente- og guttegrupper. I gruppene har vi noen øvelser som vi har utarbeidet og så har vi leker og prøver å ha det moro.

Gode skoler kan kjennetegnes av pedagogiske og mellommenneskelige kvaliteter som kan påvirke de som er elver der og dem som arbeider der. Utviklingsarbeidet skal både ha et forebyggende og et problemløsende siktemål. Skolenivået er sentralt i arbeidet med å fremme

positiv elevatferd. Elevenes atferd formes av skolen påvirkning i klasserom og skolemiljø, men også av enkelthendelser som kan være vendepunkt (positive og negative).

Jeg har nå fokusert på sosialarbeiderens arbeid med elevene. Nå skal jeg se nærmere på hvordan sosialarbeideren arbeider i forhold til foreldrene.

3.3 Hvordan arbeider sosialarbeideren i forhold til foreldrene?

Skolens mål og oppgaver har i løpet av de siste tiårene endret seg mye. Skolen har i dag andre mål og dermed også et annet innhold enn da foreldrene gikk på skolen. For mange foreldre vil medføre at de ikke har noen kompetanse om hva som skjer i dagens skole. Elevene gjør andre ting og lærer noe annet enn det foreldrene gjorde. En av hovedoppgavene til skolen er å gi elevene kyndighet og modenhet til å møte livet praktisk, sosialt og personlig. (Læreplanverket for kunnskapsløftet 2006). Skolen er gitt et oppdragermandat i forhold til barns personlige og sosiale utvikling. I skolen skal det arbeides med å utvikle elevenes sosiale ferdigheter og skolen skal være med på å lære dem å utvikle en positiv identitet og en god selvoppfatning (Nordahl 2007)

Når jeg spør informantene om de arbeider noe med foreldre kontakt svarer begge bekræftende på det.

Ja, i de tilfellene der det er nødvendig på grunn av opplysningsplikt til foresatte, eller der elevene har samtykket. Vi tilstreber det i de fleste sakene, særlig der hvor det er konflikter og/eller omsorgssvikt hjemme. God foreldrekontakt gjør at sakene kan løses bedre og fortere, og dersom barnevernet skal meldes, er det viktig å ha foreldrene med på prosessen.

3.3.1 Informasjon

Det er viktig at en utveksler informasjon mellom hjem og skole. Skolen kan informere om hvordan opplæringen foregår og hvordan elevene klarer seg i forhold til dette. Når skolen skal formidle informasjon til foreldrene er det viktig at det brukes et språk som blir forstått av den enkelte. Det kan være lett å bruke faglige uttrykk som en gjerne bruker sammen med kollegaer, men disse er ikke uttrykk som brukes av den allmenne mann i gaten. Foreldrene

kan gi informasjon om hvordan barnet opplever skolen og spesielle forhold knyttet til den enkelte elev. Denne utvekslingen av informasjon er viktig både for hjem og skole.

Viktig for foreldrene er at de får den informasjonen som er relevant for barn. Er det noe som må forberedes av hjemmet? Skjer det noe positivt/negativt med barnet?

Siktemålet for all kontakt mellom hjem og skole er å få til et samarbeid som kan fungere for begge parter.

3.3.2 Samarbeid

Målet for alt samarbeid mellom hjem og skole skal først og fremst være barnets læring og utvikling. Dette gjelder både i forhold til den faglige læringen og den sosiale og personlige utviklingen. Det er eleven som skal stå i sentrum når foreldre og skole møtes. Hjem og skole er gjensidig avhengig av hverandre i forhold til barnas læring og utvikling. ”Foreldre/de foresatte har hovedansvaret for egne barn, og de har stor betydning for barnas motivasjon og læringsutbytte. Samarbeid mellom skole og hjem er sentralt både i forhold til å skape gode læringsvilkår for den enkelte og et godt læringsmiljø i gruppen og på skolen. ... Samarbeidet mellom skolen og hjemmet er et gjensidig ansvar, men skolen skal ta initiativ og legge til rette for samarbeidet.” (Læreplanverket for Kunnskapsløftet s 34-35).

Informant A forteller at hun pleier å arrangere møter for alle foreldrene i 8. Klasse ved 3 skoler. Da diskuteres det rus, innetider, hva mener vi om hjemme alene fester osv. Dette åpner opp for samarbeid med skolen men også samarbeid mellom foreldrene. Informant A sier også at det er essensielt å ha et samarbeid med hjemmet om en skal få til endring med elevene. Dette må godkjennes av elevene på forhånd, men dette godkjennes nesten alltid. Hjemmet er viktig i gjennomføringen av endring for elevene.

3.3.3 Støtte

Når skolens personell skal møte med foreldrene er det viktig å forstå at foreldrene er sårbare. Det som blir tatt opp omhandler det mest viktige for foreldrene. Enhver form for kritikk kan bli sett på som kritikk av foreldrene. Foreldrene kan være sårbare i møtet med skolen og i denne sårbare rollen trenger de anerkjennelse, bekreftelse og oppmuntring. Mange av de ansatte i skolen forstår dette og møter foreldrene med respekt og integritet, men det finnes

ansatte som ikke har forståelse for den sårbare posisjonen foreldrene er i og handler deretter. De blir mest opptatt av å formidle det som er galt med elevens oppførsel og progresjon og fokuserer ikke på noe positivt (Nordahl 2007)

En viktig oppgave for sosialarbeideren er å få til en god relasjon med foreldrene. Informant A sier at hvis en ikke har foreldrene med seg er det nesten umulig å få til noen form for endring med elevene. Noen foreldre kan ha en dårlig erfaring med skolen, gjerne fra egen skolegang. Dette er noe informanten bør prøve å legge merke til. Informant A prøver å møte foreldrene på sitt eget kontor fremfor i klasserommet. Hun mener det at noen kan føle seg "elevaktig" når en er i et klasserom og sitter ved pultene og da kan en prøve å unngå dette ved å ha møtene andre steder. Det er også svært viktig å møte foreldrene med respekt, uansett hvordan situasjonen er.

Jeg tror det er mange foreldre som ringer meg og kontakter meg og jeg prøver å vise dem at skolen er et sted de kan komme og som respekterer dem og sier at du er den viktigste personen for ditt barn. Og er det sånn at du ikke kan ta deg av ditt barn i perioder så må jeg på en måte vise deg respekt uansett. Og prøve og hjelpe deg til å klare det. Man skal ikke behøve å komme på skolen og høre om alt som barnet ikke kan. Det blir man ikke noen bedre av. Man må få høre det også at det er et problem, men har vi sagt det må vi prøve å fokusere på hva gjør vi med det. Hva skal vi prøve å gjøre? Og vise en oppriktig respekt for mennesket at det her er et menneske som sliter på en eller annen måte, og ikke bare ramse opp alt som ikke virker.

4.0 Avslutning

Jeg har i denne oppgaven sett nærmere på hva en sosialarbeider kan bidra med i skolen i dag. Jeg valgte å se på hvordan sosialarbeideren arbeidet med lærerne, elevene og foreldrene. Undersøkelsen min viser at sosialarbeideren har varierte og viktige arbeidsoppgaver ovenfor de enkelte gruppene. Både interasjonistisk- og systemteoretisk modell brukes av sosialarbeiderne i skolen, selv om ikke disse ble nevnt av informantene. Jeg har diskutert funnene mine opp mot den teorien jeg omtalte i kapittel 2 og dette har jeg skrevet om i kapittel 3. Jeg tror at sosialarbeideren er en stor ressurs i skolen både i forhold til læreren, elevene og foreldrene.

Likevel finnes det bare 418 sosialarbeidere ansatt i skolen i dag. Når en vet at det er over 3500 skoler i landet er dette et svært lite antall. Skal det ansettes flere sosialarbeidere i skolen må skolene ønske dette, men samtidig må det komme ressurser som gjør dette mulig. I dag har vi en enhetsskole som skal passe for alle. Dette virker ikke i praksis. I følge media har flere barn og unge problemer i dag enn noensinne, og problemene de har er mer komplekse. En kan ikke forvente at lærerne skal kunne ta seg av dette alene. Spørsmålet som må stilles er vel: Hva skal til for at skolen skal få de ressursene som skal til for å få en fullverdig skole for alle? Kanskje kan en løsning være å ansette sosialarbeidere i skolen. Noe må gjøres for i henhold til media de siste årene har vi i dag en skole som fremmer forskjeller og som ikke klarer å fange opp dem med problemer tidlig nok (Nordahl 2008).

Mange av sosialarbeiderne som arbeider i skolen er eneste med sosialfaglig bakgrunn der. Det er da særs viktig at de er oppmerksomme på at de ikke blir slukt av lærerkulturen, den pedagogiske forståelsesrammen, og da må de få bekreftelse på sin egen særegne identitet (Dvergsnes 2001). Dette kan oppnås med å ha samarbeidsmøter med andre som har samme type arbeid som en selv. Informant A fortalt at på siste seminar hun hadde vært med sosialarbeidere i skolen, var det mange misfornøyde sosialarbeidere rundt omkring. Det var flere årsaker til at de var misfornøyd. Noe av det som ble nevnt var lite forståelse for arbeidet fra ledelsen og de andre ansatte på skolen. Dette mener jeg viser at det kan være en tøff jobb å være sosialarbeider i skolen. Spesielt tror jeg dette gjelder om skolen ikke har hatt sosialarbeidere ansatt før. Jeg nevnte at det kunne vært en spennende jobb å søke på etter skoleslutt men da anbefalte informant A meg å få annen erfaring før jeg eventuelt begynte i skolen. Etter at jeg har jobbet med denne oppgaven ser jeg at hun har et godt poeng. Det å arbeide som sosialarbeider i skolen er sikkert givende og lærerikt, men det er samtidig tøft og krever mye av den personen som skal ha denne jobben.

Litteraturliste

Halvorsen, Knut (2002): *Sosiale problemer. En sosiologisk innføring*. Bergen. Fagbokforlaget

Holme, Idar Helge og Solvang, Bernt Krohn (1996): *Metodeval og metodebruk*. Otta. Engers boktrykkeri AS

Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv (2003): *Modeller i sosialt arbeid*. Oslo. Universitetsforlaget

Levin, Irene (2004): *Hva er sosialt arbeid*. Oslo. Universitetsforlaget

Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (1996). Oslo. Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement

Nordahl, Terje (2005): *Skolen muligheter i møte med utsatte barn og unge*. NOVA 7/2005

Nordahl, Thomas (2007): *Hjem og skole. Hvordan skape et bedre samarbeid?* Oslo. Universitetsforlaget AS

NOU 1995: 18: *Ny opplæring om opplæring*

Ogden, Terje (2001): *Sosial kompetanse og problematferd i skolen*. Oslo. Gyldendal Akademisk

Shulamn, Lawrence (2003): *Kunsten å hjelpe individer og familier*. Oslo. Gyldendal Akademisk

Stortingsmelding nr 54. *Spesialskoler*. 1989-90

Velle, Vegard: *Sosialarbeider i skolen. Absolutt nødvendighet*. Embla 6/1999

Øia, Tormod og Helland, Håvard (2000): *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen. Fagbokforlaget.

Aamodt, Laila Granli (1997): *Den gode relasjonen. Støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Oslo. Ad Notam Gyldendal AS

Aarnes, Arne: *På vei mot ny opplæringslov*. Spesialpedagogikk 7/1995

www.ifsw.org

www.ssb.no

www.vg.no/pub/skrivervennlig.hhs?artid=510033

Vedlegg 1

Kandidatens navn

Adresse

Postnummer

Sogndal 18.01.08

Informantens navn

Adresse

Postnummer

Informasjon om prosjektet sosialarbeidere i skolen?

I forbindelse med studiet Bachelor i sosialt arbeid skal jeg i perioden 07012008 til 03032008 skrive en oppgave hvor jeg fokuserer på sosialarbeidere i skolen. Jeg har fattet interesse for dette temaet etter å ha lest noen artikler om emnet. Jeg er interessert i å se nærmere på hvordan sosialarbeideren jobber med de unge og hvordan elevene har det.

I denne forbindelse ønsker jeg å spørre om du har mulighet til å være informant i prosjektet? Jeg tror at du kan ha opplysninger og erfaringer som kan bidra til prosjektet. Alle personlige opplysninger som kommer frem i intervjuet vil bli anonymisert. Intervjuet vil foregå over telefon eller e-post da jeg ikke har mulighet til å komme dit du er. Alt intervjumaterialet vil bli slettet når prosjektperioden er over. Vi kan avtale nærmere når intervjuet skal finne sted slik at det passer for begge parter. Det er ønskelig at det vil bli utført i løpet av uke 4.

Jeg håper at du har mulighet til å være informant. Deltakelse i prosjektet er frivillig og du har mulighet til å trekke deg fra prosjektet når som helst.

Med hilsen

Kandidatens navn

3. sosionom

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Tlf: xxx xx xxx

e-post adresse

Vedlegg 2

Intervjuguide

Bli kjent:

1. Hvilken utdanning har du?
2. Har du jobbet som sosionom (andre utdannelser?) før du begynte i skolen? Hvor?
Hvor lenge?
3. Hvorfor valgte du å arbeide i skolen?
4. Hvor lenge har du arbeidet ved denne skolen?

Elevene:

5. Hvor mange elever er det på skolen?
6. Hvor mange jobber du med?
7. Hvor mange elever kommer du i kontakt med i løpet av en dag?
8. Er det elevene som tar kontakt med deg? Hvordan?
9. Hvordan er tilgjengeligheten for elevene?
10. Hvilke problemer er det elevene kommer med til deg med?
11. Har problemene til elevene endret seg i løpet av den tiden du har jobbet ved skolen?
På hvilken måte?
12. Hvilken aldersgruppe er elevene du jobber med?

Arbeidsoppgaver:

13. Hvilke arbeidsoppgaver har du som sosialarbeider på skolen?
14. Arbeider du noe med forebygging? På hvilken måte jobber du med forebygging?
15. Mobbing. Er det noe du jobber med? På hvilken måte?
16. Er det mye arbeid med akutte saker? Kan du gi noen eksempler på akutte saker du har arbeidet med?

17. Hvordan ser en vanlig arbeidsdag ut for deg?
18. Hvem samarbeider du med på skolen?
19. Hvordan fungerer dette samarbeidet?
20. Arbeider du noe med foreldrekontakt?
21. Hvilke fordeler er det i å ha en sosialarbeider ansatt på skolen?
22. Hvilke ulemper er det i å ha en sosialarbeider ansatt på skolen?
23. Hvilke arbeidsmetoder bruker du når du jobber med elevene?
24. Hvordan samarbeider du med andre faggrupper på skolen?
25. Hvordan er tilgjengeligheten for lærerne?
26. Bruker lærerne deg og din faglige bakgrunn? Hvordan? Hvorfor ikke tror du?
27. Hvordan opplever dere på skolen det at dere har ulik faglig bakgrunn?
28. Hvorfor burde flere skoler ansette sosialarbeidere? Hvorfor bør de ikke ansette sosialarbeidere?
29. Er det noe du vil tilføye?